

Դ Ա Մ Բ Ա Ն Ա Գ Ի Ր

Ի ՅՈՒՇ ԱՆՄՈՒԱՅՈՒԹԵԱՆ

«Կ'ապրին անոնք որ կը պայքարին. անոնք՝ որոնց հոգին ու միտքը հաստատուած էր անոնց հոգիով մըն է լեցուած. անոնք՝ որ վեհ ճաշակով մը անհրկու գաղափարներն ի վեր կը մազկնին, սրբազան գործի մը կամ մեծ սիրոյ մը յառած պահելով շարունակ իրենց այնքան, գիշեր ու ցերեկ: Այդպիսին է ուխտի քաջամարտիկները, որոնք մարտիկներ են, այդպիսիներ են ազգայնապաշտպան, գործաւոր, քաղաքացի, որոնք սիրտը ունին բարի եւ օրհն՝ ակադմուն: Այո՛, Տե՛ր, ասոնք են որ կ'ապրին» (Վ. Հիւսիս):

Յրանսական գրականութեան փառքերէն եղող մեծ բանաստեղծին այս տողերը պատահաբար ուշադրութիւնս գրաւեցին երբ էջերը կը դարձնէի գրքոյի մը, որուն խորագիրն է «Լեւնչայեա կարեւի է երջանիկ ըլլալ»: Զեռքս այդ հատորիկին զայցած էր, աւելի բնազդաբար, երբ, սենեակիս մէջ փակուած, չէի կրնար, ուրիշ շատերու հետ, հաւատալ թէ իրապէս պատահած էր անակնկալը, Ս. Յակոբեանց Առաքելական Աթոռը գործեալ սգաւորելով, անաւորապէս դառնալէտ մահուամբ Ամեն. Տ. Թորգոմ Ս. Արեւիկայ. Գուշակեանի:

Սուգի այդ պահուն, արցունքէն այրող աչքերովս, ես լուսահողումն դէմքը կարգացի վերոյնեալ պարզ տողերուն մէջ. — Պայքարի մարդը, տեսլական ու սեւեռուն նպատակով մը գրաւուած, դէպի բարձրութիւնները խոյանալու տենչով ու եռանդով տուի, իրեւ մեր Առաքելական Ս. Եկեղեցւոյ Սեղանին նուիրուած պաշտօնեան եւ ազգային սրբազան ոգիին սիրատուոր պաշտպանը:

Հինիւ թարմ գերեզմանիդ վրայ, իբր հիւսցումի եւ ազխտաւոր կորուստիդ տպաւորութեան արձանագիր որդիբարբ, հոգիիդ ձօնուած, աչքիս առջեւ անգամ մը եւս կը պայծառանայ իմաստը մեծ հմայքիդ, որ կեանքդ ու գործդ կալմից:

Անոր կեանքի զանազան հանգրուաններուն վրայ եթէ պէտք ըլլայ կանգ առնել, քայլելով Արմաշէն դէպի Սեբաստիա, եգիպտոս ու երուսաղէմ երկարող ճանապարհէն, դժուար պիտի չլինի ծանօթանալ անոր խկութեան ու համազօրիլ դժուած այդ պատկերին հարազատութեան ու անխաղաղ տեսքին: Հայուն ճակատագիրը վարող արեւարայից ու արիւնոտ դէպքերուն խառնուած ու անոնց հետ քշուած է ան, աւելի քան քառասունամեակ մը ժամանակով, իր կամքի ու յարատեւութեան մէջ միշտ կանգուն ու առաջնորդող մնալով:

Անոր տենդու գործունէութեան անգամաւորներէն ամենազինաւորներն եղող վերոյնեալ կեդրոնաւարներուն մէջ կործանուած կը մնան արձանագրութեան անոր մտքի տուրքերուն եւ սրտի ու հոգիի շնորհներուն, որոնցմով ան կը ներկայանայ իրեւ մէկ փայլուն աստղը մերազնեայ Միծերուն եւ մեր հազուադիւրս եկեղեցականներու բոլորին: Նա, անուրանալիօրէն օժտուած բազմազնի միջոցով, յաշուած էր ծանրագին ու լայն հմտութիւն մը շտմարանի իր մէջ, հնձելով զայն մեր եկեղեցական ու ազգային հին ու նոր օրերու պատմութեանց զաւտեմէն, քաղելով զայն մեր կրօնքին ու հաւատքին խորիսիւր եղող Աստուածաշնչի գիտութիւնէն, մեր մատենագրութեան ոսկեճամուկ ու արժանաւոր ծաղկատառնէրէն փնջելով, մեր փառքի ու վշտի ապրումներուն փորձառական դասերէն օգտուելով եւ ուսնանալով: Ու ոչ ոք պիտի համարձակէ ժխտել թէ նա անխնայօրէն ի սպաս գրած էր իր այդ միջոցը յօգուտ իր Ազգին ու եկեղեցիին, որոնց տեսակաճացութիւն ու պայծառամասն մտասեւեռել իր ձեռքով ուղեւորուած էր լոկ:

Անոր խօսքն ու գրիչը, որոնք հմայքը կը կազմէին իր գործին, մտաւոր ու հոգեկան անյուսկուրդ վայելքի աղբիւր մը եղած են գրեթէ միշտ ունկնդիր ու ընթերցող բազմաթիւներու համար: Անգիմադրելի եղած է անոր բառերուն քաղցրութեան հրապարակաւոր խօսքին ծանրազնաց թաւալումէն ու չեղտերուն հաճոյալի եղանակաւորութեան կախարհուած են շատեր, անոր մտածումներուն խորութեանն ոսկի զանաւներ ու հնդկանկաւոր դատումներէն խոհեմ գայած են զարգարելու եւ հասունցնելու միտքերը

բազմաց. անոր անալյալ համոզումներուն կրտսիով վառուած են շատեր, սքանչացման յանախագէտ առիթներու մէջ: Ասիկա արգասիքն եղած է անոր ուսուցչական ու քարոզչիկ պաշտօնավարութեան, անոր զբոսի կամ խմբագրողի գործունէութեան, սրբազան աշխատանք՝ որ իր կեանքի իսկ արժեք, հուսկ ուրեմն, պայքարներուն ամենազօնաւորով վերջացած, սահմակցուցիչ ու անուոր պայմաններու մէջ:

Ու կ'ողբայ այժմ Հայ ազգն իր տաղանդաւոր այդ զաւակին աշխատանքներէն որ անգարմանքի կորուստը. կ'ողբայ զայն Հայաստանեայց Ս. Եկեղեցին՝ զրկուած ըլլալով իր փառքին ծառայող անգնահատելի ու անկաւար ուժէ մը. կ'ողբայ զայն Սբարոց Յակոբեանց Առաքելական Սթոլը, որ՝ յանձին անոր՝ իր գործունեայ ու բազմավաստակ զահակաշներէն մին կը կորանցնէ այսպէս անժամանակ: Անհուն վիշտով ու կոկիծով կ'ողբանք զայն, անոր հոգեծին ու սիրաանունդ որդիներս ու Ս. Ուխտիս

որդեգրեալներս մինք, որոնց ներշնչումին աղբիւրն է որ կը ցամքի ահա յանկարծուստ և որոնց կորովին ու եռանդին զսպանակն է որ կը կոտորուի այնքան ողբալիօրէն, չուղափայլ մտասեւեռումներու նայող սիրտերը կարեւոր խոցոտելով:

Հոս, սակայն, սաղիմական այո Մայրապանքին մէջ, պիտի չմոռցուի երբեք այն սէրն ու նուիրումը որով ան փարեցաւ այս հաստատութեան կենդանի պահպանութեան գործին, շարունակելով վարել իր Սրանաշնորհ նախորդին՝ Դուրեան Սրբազանի շունչով հրահրուած թափը, և այն արդիւնքը՝ հոգիի, մտքի ու ձեռքի, զոր նա երեան բերաւ եօթնամեայ սուղ ժամանակի մը մէջ և զոր կը թողու հրիտակ իր ձեռնասուններուն ու իր ձեռնասուններով:

Այս վստահութիւնն է որ երջանիկ պիտի ընէ իր հոգին ու միտքարութիւն տայ իր սգակիրներուն:

ՏԻՐԱՅՐ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

Մ Ե Ծ Դ Ա Գ Ա Ղ Ի Ն Ա Ռ Զ Ե Ի

Դազադէն ալ կը խօսիս. եղծած չէ՛ մանն՝ անհասնում Ըսեյիմներդ մեզի Կեանքի գիրքէն այս տեսում:
Քո՛ւն թէ արթուն, մականիդ հետ երբ խաղաղ կը նընջես Սկիզբն ընել փորձելով մեծ երազիդ քու այսպէս:

Սակայն մեր մէջ դուն կ'եռաս, համակ գորով, արթնութիւն, ծոյց ծալով դեռ մեղմագին զաւակներուդ հոգեսուն,
Փառքն երազին ու պըսակ, որոնց դուն կեանքդ տուիր,
Նուիրումով մը հըսկայ, նուիրումով մ'անձընգիր:

Սէրդ մեր մէջ կը յորդի, կը հրահրի հոգեխաղով,
Կուսայ մեզ թափ մը ուժգին ու մեր սրտին ալ կորով.
Կը զգանք հիմա թէ ի՞նչպէս մահը կ'ապեց մեզ ամուր
Ուխտի ճամբուն սրբազան եւ երազին մեր մահուր:

Մեր ներսիդին քաղցրացար հին օրերու գինւոյն պէս,
Յիւսակներդ բոլոր կ'արբեցընեն մեզ կարծես.
Ու տեսիլով միծ մահուան, կ'ընդառաջենք խորհուրդին,
Զաւակներուդ դազադէն պատգամդ այս է վերջին: